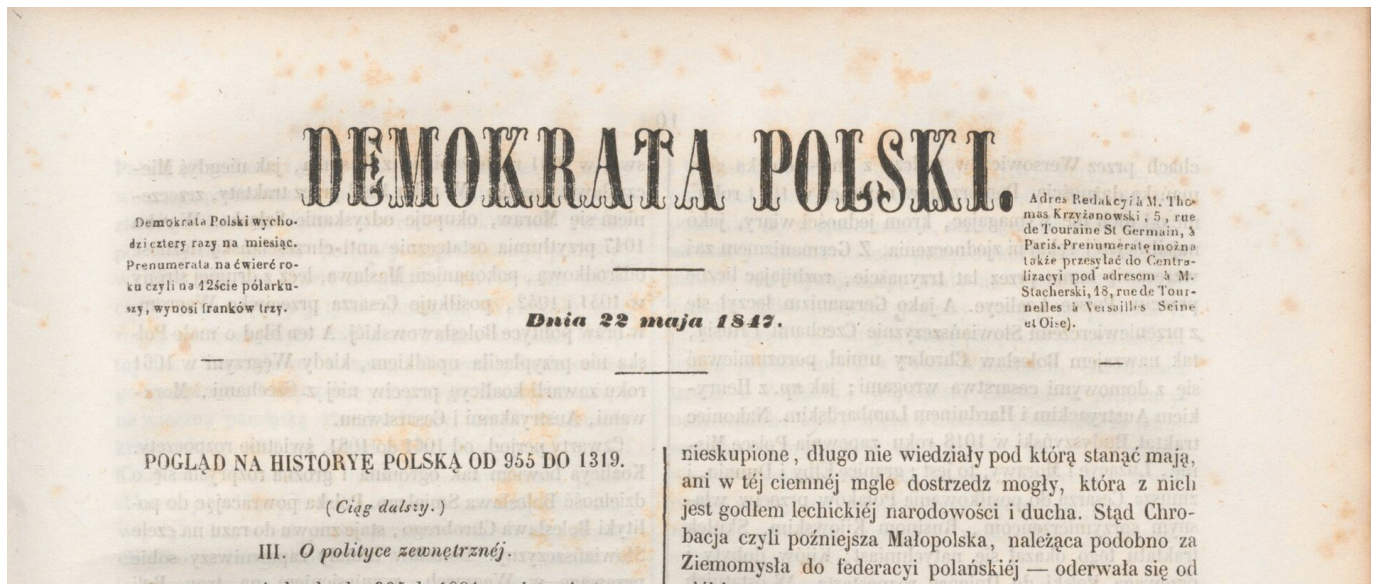

Życie polityczne na emigracji

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

-
- Źródło: *Europa i świat w epoce restauracji, romantyzmu i rewolucji, 1815-1849*, t. 2, red. J. Zajewski, Warszawa 1991, s. 84.
- Źródło: W. Lewandowski, W. Łukasiewicz, *Akt tułaczów polskich, będących we Francji*, 1831, s. 136.
- Źródło: Adam Mickiewicz, *Niezgody emigracji naszej*, 1833.
- Źródło: Sławomir Kalembka, *Towarzystwo Demokratyczne Polskie w latach 1832–1846*, Toruń 1966.

Okladka czasopisma *Demokrata Polski*.

Źródło: Paryż, 1847, Biblioteka Jagiellońska/Polona, domena publiczna.

Wielka Emigracja do Francji objęła kilka tysięcy osób. Nie była to grupa znacząca w stosunku do liczebności społeczeństwa francuskiego (ówcześnie liczyło ono 32,5 mln) ani do Polaków pozostających pod zaborami (ok. 15 mln), ale o ważnym znaczeniu historycznym. Swoją „wielkość” zawdzięcza przede wszystkim wpływowi na polską kulturę i myśl polityczną.

To na wychodźstwie, a nie w zniewolonym kraju, toczono główne spory – poczynając od przyczyn klęski powstania, by poprzez wizje drogi do niepodległości określać kształt terytorialny i ustrój przyszłego państwa polskiego. Po pierwszych zawirowaniach trwale (na kilka dekad) ukształtowały się dwa obozy: liberalno-konserwatywny i lewicowo-demokratyczny. Przyjrzyjmy się ich założeniom i praktyce działania. Jak je ocenimy? Czy znajdziemy podobieństwa do dzisiejszego życia politycznego?

Twoje cele

- Wskażesz najważniejsze stronnictwa polityczne Wielkiej Emigracji.
- Przedstawisz sylwetki i poglądy przywódców Wielkiej Emigracji.
- Przeanalizujesz, w jaki sposób ułożyło się życie polityczne Polaków na emigracji po upadku powstania listopadowego.

Przeczytaj

Początki życia politycznego

Jesienią 1831 r., po upadku powstania listopadowego, Królestwo Polskie opuściła blisko 50-tysięczna rzesza Polaków. Znajdowali się wśród nich członkowie rządu, posłowie i senatorowie, sympatycy powstania, a przede wszystkim walczący w nim szeregowcy i oficerowie.

Wkrótce dużą część z nich udało się [Mikołajowi I](#) zawrócić – car ogłosił amnestię, czyli darowanie kar, w zamian za przysięgę lojalności. We Francji (i nie tylko) pozostali jedynie ci, których w kraju czekał wyrok śmierci, a ich majątki skonfiskowano. Ci, którym car nigdy nie zapomniał udziału w wojskowym sprzysiężeniu lub rewolucyjnym rządzie, sejmowego aktu detronizacji, rozniecania powstania na Ziemiach Zabrzanych. Swoją pobyt na emigracji traktowali oni jako tymczasowy – jako czas, który muszą wykorzystać na przygotowanie politycznej i zbrojnej walki o niepodległość Polski. Ilustracja poniżej przedstawia polskiego emigranta przyjmowanego we Francji.

XIX-wieczna anonimowa grafika przedstawiająca scenę przyjęcia polskiego emigranta we Francji. Polscy emigranci – zazwyczaj wykształceni, z doświadczeniem wojskowym – stanowili zdecydowanie największą grupę wśród ówczesnych politycznych emigrantów: Rosjan, Włochów czy Niemców.

Źródło: domena publiczna.

Już w listopadzie 1831 r. powstał w Paryżu Komitet Tymczasowy Emigracji Polskiej, szybko jednak upadł, nie znajdując poparcia wśród polskich emigrantów. Przede wszystkim dlatego, że na jego czele stanął ostatni premier powstańczego rządu – [Bonawentura Niemojowski](#). Tymczasem wśród polskich wychodźców wrzało i rosła potrzeba rozliczeń. Niedługo później dawni działacze Towarzystwa Patriotycznego utworzyli na emigracji

Komitet Narodowy Polski (KNP). Na jego czele stanął [Joachim Lelewel](#), historyk i działacz polityczny – niekwestionowany autorytet wśród sporej liczby emigrantów. Cieszył się sympatią przedstawicieli dawnej opozycji sejmowej i demokratycznych radykałów. Podobnie jak oni krytycznie oceniał dotychczasowe działania polskich elit, a jego wizja przyszłej Polski jako republiki stała się hasłem dużej części emigracyjnego środowiska. Środkiem do realizacji tego celu miała być współpraca z siłami rewolucyjnymi w Europie, zwłaszcza z włoskimi [karbonariuszami](#) i rosyjskimi rewolucjonistami. Pod koniec 1832 r. KNP ogłosił odezwę *Do Braci Rosjan*, wzywając do wspólnej walki z caratem. Zaprotestowała wówczas gromko ambasada rosyjska w Paryżu i główni działacze komitetu dostali nakaz opuszczenia Francji.

Po opuszczeniu Francji zwolennicy Lelewela nawiązali w Szwajcarii kontakty z włoską organizacją emigracyjną Młode Włochy [Giuseppe Mazziniego](#). Wkrótce, wiosną 1834 r., działacze emigracyjni z Niemiec, Włoch i Polski powołali [Młodą Europę](#), wspólną organizację spiskową, w której skład weszła także powołana przez Lelewela [Młoda Polska](#). Przetrwała cztery lata, a później część jej działaczy przystąpiła do Towarzystwa Demokratycznego Polskiego.

Pozostający we Francji emigranci – wśród nich m.in. Maurycy Mochnacki (na zdjęciu poniżej) – nie zaprzestali aktywności ani burzliwych dyskusji. Potrzeba wskazania przyczyn klęski powstania i zbudowania strategii na przyszłość doprowadziła do utworzenia dwóch wielkich stronnictw emigracyjnych, które w odmienny sposób podchodziły do tych kluczowych spraw.

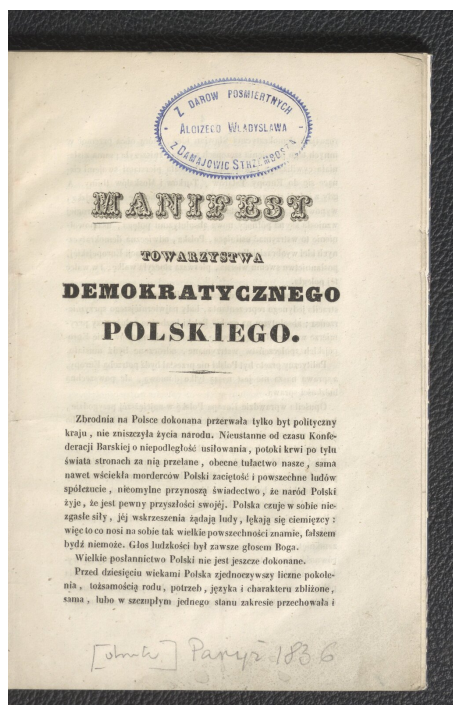
Maurycy Mochnacki, działacz rewolucyjny, uczestnik i kronikarz powstania listopadowego, a także świetny publicysta polityczny. W odezwie „Do Polaków bawiących w Paryżu” na prezesie Bonawenturze Niemojowskim nie zostawił suchej nitki. Wcześniej zasłynął przenikliwością, z jaką przewidywał, że powstanie upadnie z powodu braku jasnego planu działania i rzeczywistego wsparcia elit Królestwa Polskiego. Nie pomylił się zbytnio. Poszukaj informacji o jego życiu i działalności w przededniu powstania listopadowego.

Towarzystwo Demokratyczne Polskie

Dużą rolę w dziejach polskiej emigracji odegrało Towarzystwo Demokratyczne Polskie (TDP), założone w 1832 r. przez kilku działaczy-współpracowników Lelewela z [Wiktoorem Heltmanem](#) na czele. Opuścili oni Komitet Tymczasowy Emigracji Polskiej, szukając lepszej formuły dla wyrażenia swoich radykalnych poglądów. Uważali, że powstanie listopadowe upadło z powodu nierozwiązanych problemów społecznych, czyli zaniedbania kwestii chłopskiej. W ciągu kilku lat TDP wyrosło na najpopularniejszą organizację – liczyło blisko 2 tys. działaczy.

TDP widziało przyszłą Polskę jako demokratyczną republikę z nowatorskim programem społecznym. Jego przywódcy deklarowali walkę o wolność siłami własnymi narodu polskiego, w tym mas chłopskich. Aby je pozyskać, planowali likwidację [pańszczyzny](#) i przeprowadzenie [uwłaszczenia](#). Chcieli odrodzenia Polski w granicach z 1772 r., czyli sprzed pierwszego rozbioru, zorganizowanej na zasadzie federacji zamieszkujących ją narodów. Dopuszczali możliwość współpracy z postępowymi siłami w Rosji.

TDP współpracowało z organizacjami spiskowymi w kraju, tworzącymi się na obszarze Wielkiego Księstwa Poznańskiego, w Galicji i Rzeczypospolitej Krakowskiej. Jego działacze uczestniczyli także we wszelkich rewolucyjnych zamieszkach w Europie – we Frankfurcie nad Menem, w Szwajcarii czy Sabaudii. Te akcje, tyleż szalone, co całkowicie nieskuteczne, inspirował Giuseppe Mazzini. W ten właśnie sposób polscy działacze szukali nowych metod działania, rozbudowywali ideowe sojusze i nabywali doświadczenia w walce o własne cele polityczne.

„Mały Manifest TDP” opublikowany w 1832 stanowił pierwszy program tej największej, emigracyjnej organizacji. Cechował się ostrym radykalizmem i surowo rozliczał dotychczasowe elity Królestwa Polskiego za

upadek powstania. Gdy na początku istnienia TDP rozgorzały w nim ostre spory wewnętrzne i od organizacji oddzieliła się grupa lewicowych działaczy, spisano nowy manifest ideowy. Tzw. „Wielki Manifest” uchwalony w 1836 roku w Poitiers stał się głównym aktem politycznym organizacji demokratów, jego ogólnym programem i wytyczną działania. Zawarta w nim całościowa wizja demokratyzacji Polski oddziaływały przez wiele następnych dziesięcioleci na ideologię zarówno polskich, jak i europejskich organizacji politycznych. A do tego był to kawał świetnej literatury.

Źródło: Polona.pl, dostępny w internecie: Biblioteka Narodowa, domena publiczna.

Hotel Lambert

Emigracja miała także swój odłam konserwatywny, którego przywódcą został książę [Adam Jerzy Czartoryski](#). Stronnictwo jego zwolenników przybrało nazwę Hotel Lambert, wywodzącą się od nazwy paryskiej siedziby księcia (na ilustracji poniżej). Zakładali oni, że drogą do odzyskania niepodległości jest szeroko rozbudowana akcja dyplomatyczna, a niezbędną okolicznością – wybuch wojny europejskiej. Ów obóz polityczny dysponował niemałymi środkami finansowymi i zaufaniem emigracyjnej starszyny wojskowej. Przede wszystkim zaś – co odróżniało go od szukającego „wsparcia ludów” TDP – miał rozległe kontakty wśród europejskich elit politycznych, szczególnie we Francji i Wielkiej Brytanii.

Hotel Lambert, czyli położony na wyspie św. Ludwika paryski pałac został zakupiony tanio przez żonę księcia Adama Czartoryskiego, Annę z Sapiechów, w początku lat 40. XIX wieku. Było to możliwe tylko dzięki temu, że ówczesnie była tu jedna z najgorszych dzielnic Paryża. W emigracyjnej siedzibie sztabu politycznego księcia Czartoryskiego mieścił się słynny salon, w którym bywali Fryderyk Chopin, Adam Mickiewicz i Cyprian Kamil Norwid. Pałac, idealnie wkomponowany w niewielki trójkątny teren, zachwycał pięknym wystrojem aż do początku XXI wieku. Spłonął w nocy z 8 na 9 lipca 2013 roku.

Źródło: Tangopaso,, wikipedia.org, domena publiczna.

Początkowo przedstawiciele stronnictwa skupiali się na przypominaniu brytyjskiej i francuskiej opinii publicznej o konieczności respektowania postanowień [kongresu wiedeńskiego](#) w kwestii ziem polskich. Jednak pod wpływem haseł demokratycznych,

głoszonych przez TDP, program Hotelu Lambert rozbudowano i unowocześniono. Poszerzono go o postulaty społeczne: zniesienie pańszczyzny i stopniowe uwłaszczenie chłopów. Książę Czartoryski tworzył plany powstania zbrojnego jako głównego sposobu odzyskania niepodległości, przy szerokim wsparciu dyplomatycznym na forum europejskim. Polska miała być **monarchią konstytucyjną**, podobnie jak było nią Królestwo Kongresowe, funkcjonujące na ziemiach zaboru rosyjskiego przed powstaniem listopadowym.

Polonez Chopina – Bal w Hôtel Lambert. To wizja życia na emigracji zaprezentowana przez ówczesnego malarza Teofila Kwiatkowskiego – wytworna, wskazująca na ciągłość historyczną i piękno tradycji, ale mająca również wymowę symboliczną. Na ilustracji można rozpoznać Fryderyka Chopina przy fortepianie i jego przyjaciół, artystów na emigracji, w tym żywo gestykulującego Adama Mickiewicza. Są także przedstawiciele rodziny Czartoryskich, a więc przywódców obozu politycznego. Siwowłosego księcia Adam stoi w płaszczu królewskim, jego żona, księżna Anna (w lewej części obrazu), zaangażowana w pomoc emigrantom filantropka, ma na sobie kostium wzorowany na stroju Barbary Radziwiłłówny. U jej boku stoją ich dorosłe dzieci: opierający dłoń na biodrze Władysław i patrząca na nas Izabella, kontynuatorzy dzieła rodziców, ubrani w stroje narodowe. Na dalszym planie widać sztandary wojskowe, symbolizujące gotowość Polaków do walki. Można też dostrzec średniowiecznego bohatera Zawiszę Czarnego (jako ideał rycerza).

Źródło: wikipedia.org, domena publiczna.

Słownik

Hotel Lambert

nazwa powstałego w 1833 r. na emigracji we Francji ugrupowania konserwatywnego kierowanego przez księcia Adama Czartoryskiego; obóz ten liczył na interwencję państw zachodnich w sprawie polskiej i odzyskanie niepodległości dzięki wojnie między europejskimi mocarstwami.

Towarzystwo Demokratyczne Polskie

demokratyczna organizacja emigracyjna utworzona 1832 r. w Paryżu przez radykalnych działaczy, zwolenników ustroju republikańskiego

karbonariusze

członkowie tajnego europejskiego ruchu politycznego w XIX w. skierowanego przeciwko absolutyzmowi

Młoda Europa

założona przez Giuseppe Mazziniego międzynarodowa organizacja rewolucyjna, występująca przeciwko Świętemu Przymierzowi i reakcyjnym europejskim rządowi; jej członkowie chcieli stworzyć w Europie republikańskie i wzajemnie się wspierające państwa; częścią Młodej Europy była m.in. Młoda Polska

Młoda Polska

półtajna organizacja emigracyjna o charakterze demokratyczno-republikańskim, założona w 1834 r. przez polskich karbonariuszy i związana z Młodą Europą Giuseppe Mazziniego; jej celem było wywalczenie niepodległości Polski

pańszczyzna

przymusowa i darmowa praca oraz posługi wykonywane przez chłopów na rzecz pana feudalnego w zamian za możliwość użytkowania gospodarstwa

uwłaszczenie

nadawanie chłopom prawa własności do użytkowanej przez nich ziemi połączone ze zniesieniem feudalnych obciążeń, które obowiązywały chłopów na rzecz panów (np. pańszczyzny)

kongres wiedeński

międzynarodowa konferencja w latach 1814–1815, której zadaniem było dokonanie zmian terytorialnych oraz ustrojowych w Europie po upadku Napoleona I

monarchia konstytucyjna

forma ustroju państwa, w której władza monarchy jest ograniczana zapisami konstytucji i współdzielona z parlamentem

Słowa kluczowe

Wielka Emigracja, Hotel Lambert, TDP, Towarzystwo Demokratyczne Polskie, ks. Adam Jerzy Czartoryski, Joachim Lelewel, emigranci

Schemat

Polecenie 1

Przeanalizuj postulaty polityczne wysuwane przez dwa najważniejsze stronnictwa emigracyjne. Wyobraź sobie, że właśnie opuszczasz kraj i emigrujesz do Francji. Do którego obozu byś przystąpił/przystąpiła i dlaczego?

Tvoja odpowiedź

Polecenie 2

Przygotuj się do dyskusji na następujący temat: **W jaki sposób Polska ma odzyskać niepodległość i jaki powinna mieć ustrój?** W dyskusji uczestniczyć będzie prowadzący, grupa dyskusyjna – każde ze stronnictw reprezentowane przez dwóch przedstawicieli (uczniów wskazanych przez nauczyciela albo ochotników) – oraz reszta klasy jako publiczność. Po odpowiedzi przedstawiciela każdego ze stronnictw mogą paść pytania z sali dotyczące szczegółowych kwestii poruszanych w wypowiedzi. Wybierz, w której grupie (jeden z dwóch obozów politycznych, publiczność) chciałbyś/chciałabyś się znaleźć, i przygotuj pytania do dyskusji.

Twoje pytania do dyskusji

1

program polityczny

Towarzystwo Demokratyczne Polskie Polska może odzyskać niepodległość jedynie na drodze ogólnonarodowego powstania, bez oglądania się na pomoc z zewnątrz. **Hotel Lambert** Polska może odzyskać niepodległość tylko na drodze dyplomatycznej, dzięki interwencji Francji i Wielkiej Brytanii, skierowanej przeciwko Rosji lub za sprawą wybuchu wojny europejskiej.

2

program społeczny

Towarzystwo Demokratyczne Polskie Środkiem do osiągnięcia politycznych celów musi być uwłaszczenie chłopów-dzierżawców bez odszkodowania dla właścicieli ziemskich. Szlachta będzie mogła zachować swoją własność (folwarki). **Hotel Lambert** Środkiem do osiągnięcia politycznych celów musi być zniesienie pańszczyzny i oczynszowanie; z czasem stopniowe uwłaszczenie chłopów na zasadzie dobrowolnej umowy między chłopem a dziedzicem. Równouprawnienie bogatego mieszczaństwa ze szlachtą.

3

ustrój Polski niepodległej

Towarzystwo Demokratyczne Polskie Przyszła Polska będzie demokratyczna (republika), w granicach z 1772 r. Posiadanie praw politycznych nie będzie związane z pochodzeniem szlacheckim, a wszystkie stanowiska będą obieralne (koniec z dziedziczeniem urzędów). Wszyscy obywatele są wolni i równi. **Hotel Lambert** Przyszła Polska będzie monarchią konstytucyjną, w granicach z 1772 r. Posiadanie praw politycznych będzie zależeć od cenzusu majątkowego.

kierownictwo i skład społeczny ugrupowania

Towarzystwo Demokratyczne Polskie Przywództwo: Jan Nepomucen Janowski, Wiktor Heltman, Tadeusz Krępowiecki. Od 1836 r. na czele TDP stała Centralizacja, złożona z pięciu osób wybieranych na jednoroczną kadencję. Inteligencja i drobna szlachta, szeregowi żołnierze. **Hotel Lambert** Przywództwo: książę Adam Jerzy Czartoryski. Dawne elity powstańcze, wyżsi oficerowie, ziemiaństwo i bogata szlachta.

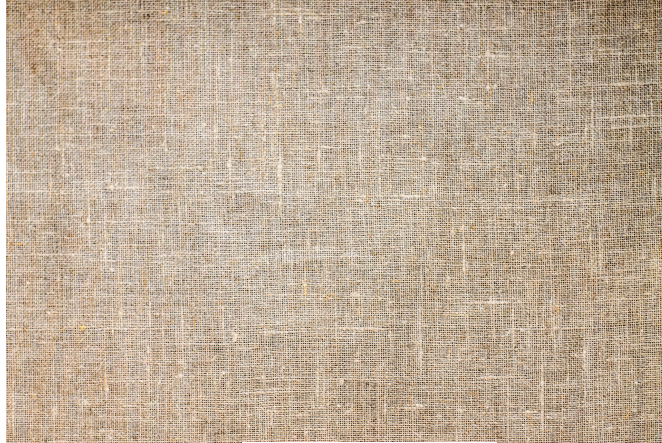
Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Rozpoznaj czołowych polityków emigracyjnych po ich fryzurach i zaroście. Połącz rysunki z nazwiskami.

Wiktor Heltman

Demokrata, weteran spisków sprzed 1830 r., czołowy przywódca TDP.

Adam Jerzy Czartoryski

Książę, były premier Królestwa Polskiego, bardzo poważany w Europie.

Joachim Lelewel

Wybitny historyk, uważany za lewicowca, uwielbiała go polska młodzież.

Ćwiczenie 2

Przeczytaj fragment publicystyki emigracyjnej. W jaki sposób działacze emigracyjni oceniali decyzję cara Mikołaja I i swoją rolę w powstaniu listopadowym? Na podstawie uzyskanej wiedzy uzupełnij poniższy tekst.

„ Amnestia ☐ / Emigracja ☐ / Amnezja ☐ jest przebaczeniem, a my żadnej nie popełniliśmy winy. Nie powstałiśmy przeciw prawemu monarsze, lecz wznieśliśmy broń przeciw ☐ uzurpacji ☐ / ☐ kolonizacji ☐ / ☐ prowokacji ☐ , przeciw władzy, która nigdy naszego nie pozyskała przyzwolenia, wykonaliśmy więc tylko najświętszą powinność”.

Źródło: W. Lewandowski, W. Łukasiewicz, *Akt tułaczów polskich, będących we Francji, 1831–1846*, s. 136.

Ćwiczenie 3

Które z haseł można uznać za charakterystyczne dla TDP, a które dla Hotelu Lambert? Połącz zdanie z odpowiednią organizacją emigracyjną.

Wszystkie mocarstwa na tym ucierpią,
jeśli dozwoli się Rosji rozrastać bez
miary.

Hotel Lambert

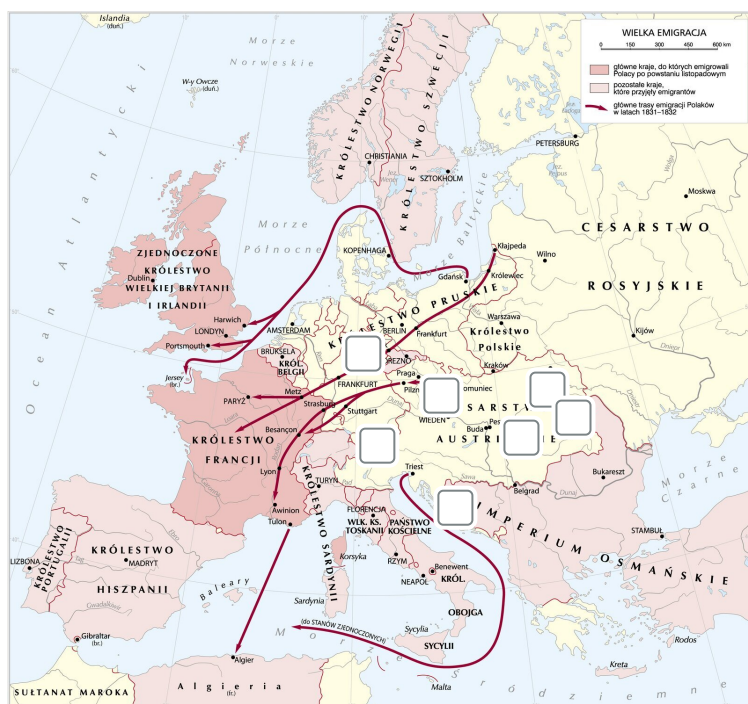
Zbrodnia na Polsce dokonana
przerwała tylko byt polityczny kraju, nie
zniszczyła życia narodu.

TDP

Ćwiczenie 4

Zaznacz na mapie Francji najważniejsze miejsca związane z polityczną działalnością stronnictw: Hotelu Lambert i Towarzystwa Demokratycznego Polskiego.

Zapoznaj się z tekstem. Następnie wykonaj ćwiczenia.

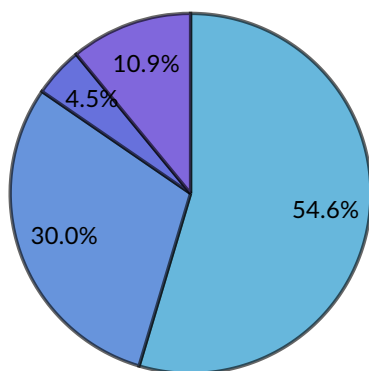
((Sławomir Kalembka

Towarzystwo Demokratyczne Polskie w latach 1832–1846

W 1839 roku na 5 472 emigrantów polskich we Francji 3 004 pracowało zawodowo. Pośród tych, którzy nie pracowali, oprócz ułomnych wyróżniła się grupa, której podjęcie pracy uniemożliwiła nieznajomość języka. Niemniej takich, którzy nie pracowali z innych powodów – czyli posiadali własne środki utrzymania – była co najmniej 1/5. Wśród pracujących ponad połowa wykonywała zawody umysłowe lub pracowała w handlu. 449 emigrantów uczyło się lub studiowało, 183 zajmowało się drukarstwem, znaczny odsetek pracował na kolei.

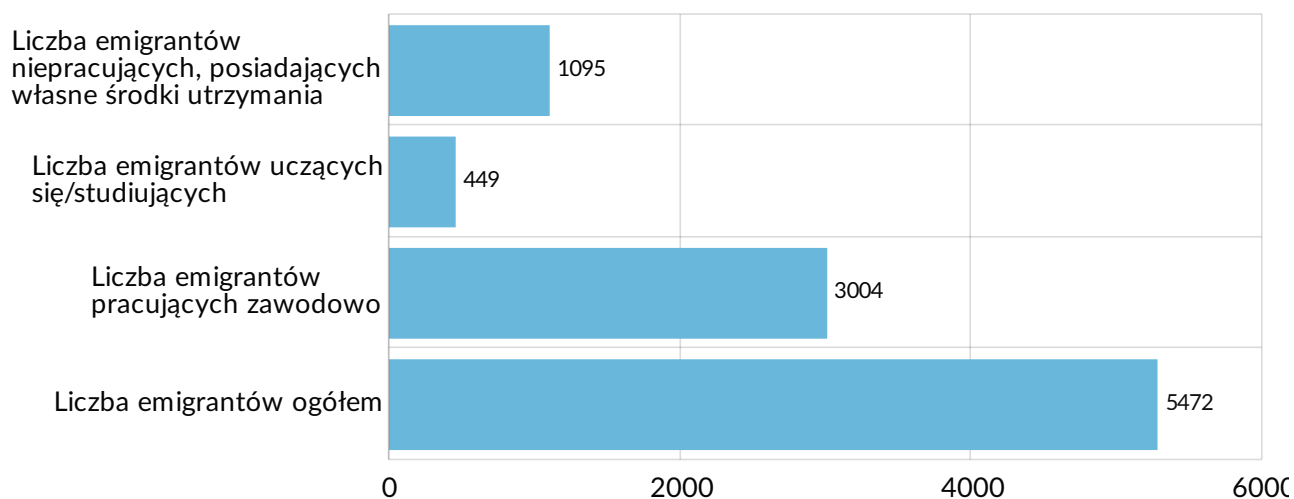
Źródło: Sławomir Kalembka, *Towarzystwo Demokratyczne Polskie w latach 1832–1846*, Toruń 1966.

wykres 1

- Liczba emigrantów ogółem 54.6%
- Liczba emigrantów pracujących zawodowo 30.0%
- Liczba emigrantów uczących się/studiujących 4.5%
- Liczba emigrantów niepracujących 10.9%

wykres 2

Który z przedstawionych wykresów prezentuje zawarte w cytowanym tekście dane?

☐ wykres 2

☐ oba wykresy

☐ wykres 1

☐ żaden z nich

Która grupa stanowiła główne zaplecze polityczne Hotelu Lambert?

☐ studenci

☐ niepracujący, mający środki utrzymania

☐ pracujący

Której grupy społecznej wyraźnie brakuje wśród emigrantów?

☐ przedstawicieli wolnych zawodów

☐ chłopów

☐ arystokracji

Emigrację stanowiły osoby...

☐ przeważnie w podeszłym wieku.

☐ przeważnie bardzo młode.

☐ przeważnie w sile wieku.

Na podstawie tekstu źródłowego oceń, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe, czy fałszywe.

“ *Europa i świat w epoce restauracji, romantyzmu i rewolucji, 1815-1849* ”

Demokraci emigracyjni w 1834 roku zebrali 2 840 podpisów pod aktem uznającym Adama Czartoryskiego za „nieprzyjaciela polskiej emigracji”. W uzasadnieniu tej deklaracji przypomniano, że w czasie „rewolucji listopadowej [...] ludzie będący u steru władzy wszelkimi sposobami usiłowali ją zamknąć w obrębach małego ułamku starożytnej Polski, który to ułamek kongres wiedeński przezwawszy Królestwem Polskim, na zawsze niewolniczymi pęty przykował do tronu moskiewskiego cara”. [...] Adam Czartoryski nie widział potrzeby publicznego tłumaczenia się z zarzutów, jakoby stawiał sobie za jedyny cel „Polskę ośmiu województw”. Okazjonalnie dawał do zrozumienia, że z chwilą gdy emigracyjna dyplomacja udowodni światu, iż car Mikołaj złamał traktaty wiedeńskie, również sami Polacy nie będą tymi traktatami skrępowani i będą mogli upominać się o pełną niepodległość w nieuszczuplonych granicach.

Źródło: *Europa i świat w epoce restauracji, romantyzmu i rewolucji, 1815-1849*, t. 2, red. J. Zajewski, Warszawa 1991, s. 84.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Demokraci emigracyjni zbierali głosy poparcia dla projektu powołania księcia Adama Jerzego Czartoryskiego na tron Polski.	☐	☐
Powyższa akcja świadczyła o tym, że emigracja polityczna we Francji szukała winnych klęski powstania listopadowego i dokonywała trudnych rozliczeń.	☐	☐
Przywódca Hotelu Lambert starał się przekonać opinię europejską, że car Rosji jest winny złamania postanowień kongresu wiedeńskiego.	☐	☐

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Książę Adam Jerzy Czartoryski był przeciwny odzyskaniu przez Polskę niepodległości, gdyż chciał jedynie przywrócenia Królestwa Polskiego w granicach z 1815 r., czyli złożonego z ośmiu województw.	☐	☐

Wyjaśnij, o które osiem województw chodziło emigrantom.

Jakie trzy organizmy polityczne wykrojono z Księstwa Warszawskiego decyzją mocarstw uczestniczących w kongresie wiedeńskim w 1815 r.?

Ćwiczenie 7

Do 1846 r., mimo młodego wieku, zmarło we Francji przeszło 900 emigrantów. Wiele z mogił Polaków na francuskich cmentarzach było bezimiennych. Ułóż poemat na cześć zapomnianych emigrantów. Wykorzystaj strofy autorstwa Juliusza Słowackiego (pierwszy wers jest zaznaczony pogrubioną czcionką).

Źródło: domena publiczna.

Obejrzyj reprodukcję rysunku z XIX w. i przeczytaj fragment felietonu z ówczesnej prasy. Zwróć szczególną uwagę na fragmenty tekstu zaznaczone kursywą i znajdź podobne w wymowie fragmenty ilustracji. Wskaż podobieństwa w sposobie postrzegania emigracji politycznej przez Mickiewicza i Norwida, a następnie odpowiedz na pytanie.

Cyprian Kamil Norwid, *Zebranie emigracyjne*

Źródło: dostępny w internecie: Polona.

Adam Mickiewicz

Niezgody emigracji naszej

Napada nas tu trochę *choroba miejscowa gadania i pisania i proklamacjomania* i gorsza jeszcze mania pisania teorii przyszłych konstytucji [...], ale choroba ta, jak grypa zaraźliwa, nie jest wcale śmiertelna, *pochodzi tylko z braku świeżego powietrza obozowego*. [...] Wszakże piśmiennictwo nie przeszkadza emigracji jąć się do działania, ile razy wypadnie okoliczność. Zaledwie koledzy rozłożyli papiery, zaostrzyli pióra, poruszyli prasy, aż oto rozchodzi się wieść, że coś ma się stać w Niemczech: i Wiara, podarłszy papier na ładunki, resztą masy drukarskiej wąs poczerniwszy, ruszyła tegoż wieczoru w pole. Nazajutrz drukarze zdziwieni znaleźli oficynę pustą i klamkę kołkiem zatknietą. A w kilka dni słysząc, że jeden z autorów bił się o mil kilkadziesiąt w Niemczech, drugi może walczy w Polsce. [...] Pielgrzymi nasi

posiadają (jak mówią po staropolsku) jeografię i politykę podeszwianą: wydeptali niemało krajów – a zmuszeni są potęgą i liczbą nieprzyjaciół, tudzież uczuciem wielkim sprawy swojej sięgać myślą daleko w przyszłość i *szukać oczyma sprzymierzeńców od Kaukazu do piramid*. Najmniejszy fenomen polityczny zwraca ich uwagę.

Źródło: Adam Mickiewicz, *Niezgody emigracji naszej*, 1833.

Które cechy emigrantów (zdaniem wieszczów) utrudniały skuteczność ich działań?

Dla uczniów zaawansowanych

Obaj autorzy należeli do Wielkiej Emigracji. Na podstawie ich biografii oceń, czy sami przejawiali cechy, które tu przedstawili.

Dla nauczyciela

Autor: Izabela Strączek

Przedmiot: historia

Temat: Życie polityczne na emigracji. Przywódcy

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

zakres rozszerzony

XXXI. Ziemie polskie i ich mieszkańcy w latach 1815–1848

Uczeń:

4) porównuje programy głównych obozów Wielkiej Emigracji, rozpoznając ich przedstawicieli.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji,
- kompetencje cyfrowe,
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się,
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wskazuje najważniejsze stronnictwa polityczne Wielkiej Emigracji;
- przedstawia sylwetki i poglądy przywódców Wielkiej Emigracji;
- analizuje, w jaki sposób ułożyło się życie polityczne Polaków na emigracji po upadku powstania listopadowego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja „za i przeciw”,
- praca z mapą,
- analiza tekstów źródłowych i materiału ikonograficznego.

Formy zajęć:

- praca indywidualna,
- praca w parach,
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery/tablety z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki,
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale,
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda,
- flipcharty i markery.

Przebieg zajęć:

Przed lekcją

Uczniowie zapoznają się z e-materiałem. Nauczyciel prosi, aby wynotowali w domu najważniejsze zagadnienia programów politycznych dwóch obozów emigracyjnych: Towarzystwa Demokratycznego Polskiego i Hotelu Lambert.

Faza wstępna

1. Nauczyciel przedstawia cel zajęć: Prześledzicie pomysły przedstawicieli Wielkiej Emigracji na odzyskanie przez Polskę niepodległości i sprawdzicie, do idei którego obozu jest wam bliżej.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat, mówiąc: Wyobraźcie sobie, że jest koniec października 1831 r., powstanie listopadowe właśnie upada. Jakie są skutki polityczne i społeczne powstania? Co czeka jego uczestników? Uczniowie powinni wspomnieć np. o ograniczeniu autonomii Królestwa Polskiego, wcieleniu polskiej armii do rosyjskiej, zniesieniu polskiego sejmu, karach i zesłaniach dla uczestników powstania, wielkiej emigracji Polaków. Jeśli mają problemy z odpowiedzią, nauczyciel podsuwa sugestie; jeśli trzeba, koryguje błędne odpowiedzi.
3. Następnie nauczyciel wyświetla mapę Wielkiej Emigracji (ćwiczenie 4). Prosi chętnego ucznia, aby przedstawił najważniejsze kierunki emigracji popowstaniowej. Uczniowie wykonują ćwiczenie 5, a potem wspólnie omawiają odpowiedzi.

Faza realizacyjna

1. W kolejnym kroku nauczyciel zapowiada, że uczniowie – nawiązując do programów politycznych Towarzystwa Demokratycznego Polskiego oraz Hotelu Lambert – przeprowadzą dyskusję „za i przeciw” na temat: W jaki sposób Polska ma odzyskać niepodległość i jaki powinna mieć ustrój?
2. W dyskusji uczestniczyć będą: prowadzący, grupa dyskusyjna – każde ze stronnictw będzie reprezentowało dwóch przedstawicieli (wskazanych przez nauczyciela albo

ochotników) – oraz osoba pilnująca czasu wypowiedzi uczniów. Zadaniem prowadzącego będzie pilnowanie przebiegu i porządku dyskusji. Uczestnicy prowadzą debatę, zadając przedstawicielom drugiego stronnictwa pytania, np.: „Jak widzi pan granice przyszłego państwa polskiego? Czy jest pan gotowy na jakieś ustępstwa terytorialne?”. Reszta klasy bierze udział w debacie jako publiczność. Po odpowiedzi przedstawiciela każdego ze stronnictw mogą paść pytania z sali, dotyczące szczegółowych kwestii poruszanych w wypowiedzi.

3. Nauczyciel określa czas na przygotowanie się par ekspertów. Przed rozpoczęciem debaty nauczyciel ustala z uczniami zasady, według których będzie ona prowadzona. Przykładowo: że nie wolno obrażać przeciwników, nie należy przerywać wypowiedzi innych uczestników, trzeba przestrzegać czasu wyznaczonego na wypowiedź itp.
4. Uczniowie prowadzą debatę, analizują w trakcie dyskusji wyrażone opinie. Nauczyciel czuwa nad przebiegiem debaty i w razie potrzeby wspomaga prowadzącego.
5. W podsumowaniu uczniowie wspólnie ustalają „katalog rozbieżności”. Można też przeprowadzić wśród uczniów głosowanie nad tym, które stronnictwo było bardziej przekonujące.
6. Nauczyciel omawia z uczniami rezultaty debaty. Pyta o ich wrażenia, ocenę debaty jako formy rozwiązywania konfliktów, porównanie debaty do innych znanych im sposobów.

Faza podsumowująca

1. W ramach podsumowania uczniowie wykonują ćwiczenie 6 z e-materiału.
2. Nauczyciel prosi uczniów o podsumowanie zgromadzonej wiedzy, zadając pytania:
 - Jakie były najważniejsze różnice w programach politycznych polskich stronnictw emigracyjnych?
 - Które idee waszym zdaniem miały większe szanse na realizację? (Uczniowie mogą wziąć udział w krótkim głosowaniu).
3. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

Zapoznaj się z reprodukcją rysunku z XIX w. oraz fragmentem felietonu z ówczesnej prasy (ćwiczenie 8). Wskaż podobieństwa w sposobie postrzegania emigracji politycznej przez Adama Mickiewicza i Cypriana Kamila Norwida. Które cechy emigrantów utrudniały im skuteczną działalność?

Materiały pomocnicze:

Jerzy Zdrada, *Wielka Emigracja po powstaniu listopadowym. Dzieje Narodu i Państwa Polskiego*, t. 3, Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1987.

Za chlebem i wolnością. 200 lat nieprzerwanej migracji z ziem polskich, „Pomocnik Historyczny”, nr 4/2018.

Witold Łukasiewicz, Władysław Lewandowski, *Postępowa publicystyka 1831–1846. Wybór źródeł*, Ossolineum, Wrocław 1961.

Sławomir Kalembka, *Towarzystwo Demokratyczne Polskie w latach 1832–1846*, TNT, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Toruń 1966.

Europa i świat w epoce restauracji, romantyzmu i rewolucji, 1815–1849, pod red. Władysława Zajewskiego, t. 2, Wiedza Powszechna, Warszawa 1991.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Schemat może być wykorzystany przez chętnych uczniów do samodzielnego przygotowania prezentacji o wybranym stronnictwie emigracyjnym.